

XIX. YÜZYILIN SONLARINDA KIRŞEHİR SANCAĞI'NIN DEMOGRAFİK YAPISI

Nejla GÜNAY

Gazi Üniversitesi, Ankara/TÜRKİYE

Geliş Tarihi: 28.11.2005

Yayına Kabul Tarihi: 02.03.2006

ÖZET

Bu makalede günümüzde vilayet olan Kırşehir'in Osmanlı Devleti dönemindeki konumu üzerinde durulmuştur. Çalışmada Kırşehir'in XIX. Yüzyıl sonlarındaki idari durumu belirtilerek demografik yapısı çeşitli kaynaklara dayanılarak ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kırşehir, Kırşehir nüfusu, Osmanlı dönemi Kırşehir.

DEMOGRAPHIC SITUATION OF KIRŞEHİR AT THE END OF XIX CENTURY

ABSTRACT

In this study it was studied that administrative of Kırşehir in the period of the Ottoman Empire. It was investigated that administrative of Kırşehir in the XIX. Century also population of Kırşehir.

Key Words: Kırşehir, The population of Kırşehir, Kırşehir in the Ottoman period.

1. XIX. YÜZYILIN SONLARINDA KIRŞEHİR SANCAĞI'NIN DEMOGRAFİK YAPISI

Kırşehir Anadolu Selçuklu Devleti döneminde önemli bir idarî merkez iken Osmanlı idaresinin ilk yıllarında 1485'te Kırşehir vilayeti adı altında Rum eyaletine bağlı bulunuyordu. 1526'da Kırşehir, Rum eyaletinin sancakları arasında yer alan Bozok'a bağlı bir kaza durumundaydı. Muhtemelen bu yıllarda Bozok sancağı merkezi Kırşehir'di. Aynı tarihte kazada vergi mükellefi ve vergiden muaf olan erkek nüfusu toplam 9222 kişi idi. Köylerin sayısı ise 10'du. Buna karşılık konar göçerler tarafından teşkil edilen 115 adet cemaat ve 27 adet bölük grubu vardı. Bunun yanında pek çoğu konar-göçerler tarafından kullanılan ve sonradan onların yerleştikleri yerler haline gelecek olan kışlak sayısı 64 konar-göçerlerin ziraat yaptığı mezra sayısı 714'tür¹.

Kırşehir'in idari bakımdan bir sancak haline gelmesi 1554 yılında oldu. Bu tarihte Bozok sancağından ayrılan Kırşehir müstakil bir sancak haline getirilerek

Karaman eyaletine bağlandı. 1584'te sancağın başta Kırşehir olmak üzere Hacıbektaş, Süleymanlı, Konur, Günyüzü, Dinek, Keskin ve Çiçekdağı adlarıyla bilinen sekiz nahiyesi vardı. 1647'de sancağın Kırşehir merkez kazasından başka Dinekkeskin, Süleymanlı, Yüzdecian ile birlikte Hacıbektaş ve Konur kazaları mevcuttu. Buradaki Dinekkeskin kazası, daha önce zikredilen Dinek ve Keskin nahiyesinin birleşmesiyle teşkil edilmişti.

Kırşehir 1867 Vilayet Nizamnamesi'nden sonra sancak haline getirildi. Sancak Ankara Vilayetine bağlandı. 1877'de sancağın Merkez Kırşehir ile birlikte Avanos, Keskin ve Mecidiye (Çiçekdağı) adlı dört kazası vardı. 1892 yılında Kırşehir sancağı bu dört kazadan başka Hacıbektaş ve Mucur nahiyelerine sahipti².

Kırşehir ve çevresi, Türkler'in Anadolu'ya geldiği erken dönemlerden itibaren yoğun bir Türk iskanına sahne oldu. Ancak şehrin bu dönemlerdeki nüfusuna dair kesin bir bilgi mevcut değildir. Hacı Bektaş Veli Velayetnamesi, XIII.Yüzyılın ortalarından sonra Kırşehir emiri Cacaoğlu Nurettin döneminde şehirde 18.000 hane halkının olduğu belirtir. Bu

¹ İlhan ŞAHİN, "Kırşehir", DİA, C-25, s. 484.; Konu ile ilgili olarak Kırşehir'deki yer isimleri ile aşiret isimleri arasındaki ilişki ve bölgedeki toplam 63 aşiretin tesbiti ile ilgili olarak Bkz. Ahmet GÜNDÜZ, Türkmen Yurdu Kırşehir, Kırşehir, 2003 (Basılmamış Çalışma).; Kırşehir'de bulunan aşiretler ile ilgili olarak ayrıca Bkz. Ahmet GÜNŞEN, Anadolu'nun Türkleşmesi sürecinde Türk Soy, Boy, Oymak ve cemaatleri ile Kırşehir, İstanbul 1997. (Burada 52 boy ve aşiret tesbit edilebilmiştir.)

² ŞAHİN, a.g.m., s.484. Ayrıca bkz. Yusuf Turan GÜNAYDIN, "1311 (1893) Ankara Vilayet Salnamesinde Kırşehir Sancağı", 1. Kırşehir Kültür Araştırmaları Bilgi Şöleni, Kırşehir 2004, s.218.

rakam dönem için abartılı olsa da şehirde önemli oranda nüfus olduğuna işaret eder.

Osmanlı idaresinin ilk yıllarında, 1485'te şehrin 1000 civarında tamamı Türkler'den oluşan nüfusu vardı¹. Bu sayı 1544'de yaklaşık 5000'e yükselmişti. Toplam nüfusun 550 haneye yakını konar-göçer Yüzdepare ve Hoca Yörükleri ile Esbkeşan (Atçeken) oymakları teşkil etmekteydi. Nüfusun 250'ye yakın hanesi ise muhtemelen Dulkadirli ümerasından Osman Mirza'ya mensuptu. Bu durum nüfus artışında daha ziyade dışardan şehre gelip yerleşmelerin önemli rol oynadığının işareti olmalıdır. XVII. ve XVIII. yüzyıllardaki nüfus durumu hakkında herhangi bir bilgi bulunmayan şehrin 1834'te 4000 civarında nüfusu vardı. 1840'daki nüfus ise 5000'e yaklaşmıştı. Bunun XVI yüzyıl sonlarındaki durumla paralellik göstermesi aradan geçen 250 yıllık zaman dilimi hesaba katıldığında durgun bir süreci işaret eder. XIX.yüzyıl sonlarında ise şehrin nüfusu 8500'e ulaşmıştı³.

Şehrin XIX.yüzyıl sonlarındaki nüfusunu farklı kaynaklardan tesbit etmek mümkündür. İngilizler'in Anadolu genel konsolosu C.W.Wilson'un 8 Mart 1882'de gönderdiği raporda; Ankara Vilayetinin Kırşehir Sancağı (Keskin ve Mecidiye dahil) erkek nüfusunun 74651'i Müslüman,

486'sı Rum, 279 Ermeni olmak üzere toplam 75.416 kişi olduğu ifade edilmişti⁴.

Tablo 1. İngiliz Verilerine Göre 1882'de Kırşehir'de (Keskin ve Mecidiye dahil) Nüfusun Dinî Gruplara Göre Dağılımı.

Gruplar	Erkek
Müslüman	74.651
Rum	486
Ermeni	279
Toplam	75.416

Bu durumda daha sağlıklı sonuç elde edebilmek için İngiliz verilerini aynı yıllarda yapılmış olan Osmanlı kayıtları ile karşılaştırmamız gereklidir. Osmanlı Devleti'nde ilk nüfus sayımı 1831⁵ yılında yapılmışsa da bu sayımda yalnızca erkek nüfus sayıldığından dolayı bundan daha gerçekçi ve daha sağlıklı olan sayım 1881-82'de yapılan ve sonuçları 1893'te Sadrazam Cevat Paşa tarafından II. Abdülhamid'e sunulandır. Bu sayımda Osmanlı halkı Ermeni, Rum, Yahudi, Türk v.s. şeklinde ayrı ayrı sayılmıştır. Ayrıca, vilayetler, kazalar hatta nahiyelerdeki nüfus ayrı ayrı gösterilmiştir.⁶

Kemal Karpat⁷ tarafından yayınlanan söz konusu nüfus cetvelinde Kırşehir

⁴ Bilal ŞİMŞİR, British Documents on Ottoman Armenians, Volume II, Ankara 1989, S.419

⁵ Enver Ziya KARAL, Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831, Ankara 1943.

⁶ Nejat GÖYÜNÇ. Türkler ve Ermeniler, Ankara 2005, s. 63.

⁷ KARPAT, "Ottoman Population Records And The Census of 1881/82 - 1893" IJMES, S.9 (1978), s.261.

³ ŞAHİN, a.g.m., s.483.

Sancağı'nın nüfusu hakkındaki bilgiler şu şekildedir;

Tablo 2. 1881–1882'de Osmanlı Devleti Tarafından Yapılan Nüfus Sayımına Göre Kırşehir'in Nüfus Yapısı.

	Müslümanlar		Rumlar		Ermeniler		Toplam
	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	
Kırşehir (Merkez kaza)	25.002	27.907	15	23	318	390	53.655
Keskin	19.405	20014	302	410	161	161	40.453
Çiçekdağı (Mecidiye)	5055	5745	-	-	-	-	10.800
Avanos	8357	9613	-	-	241	151	18.362
Toplam	57.819	63.279	317	433	720	702	123.270

Hemen hemen aynı yıl yapılan İngiliz ve Osmanlı kayıtları arasında yaklaşık olarak 23 bin kişilik bir fark vardır. Bu farkın İngiliz kayıtlarının 18.362 kişilik bir nüfusa sahip olan Avanos kazasını dahil etmemesinden kaynaklandığı düşünülebilir. Bunun yanı sıra İngiliz kayıtlarında sadece erkek nüfus ele alındığı için toplam nüfus tahmin edilen rakamdır. Bu da İngiliz ve Osmanlı kayıtlarının tam olarak örtüşmemesine sebep olabilir. Yaklaşık 7

bin kişilik bir farkın sebebinin bu olabileceği düşünülürse İngiliz verilerinin gerçeğe yakın olduğu kabul edilebilir.

1889–1890 yıllarına ait olan Ankara Vilayet Salnamesinde nüfusa ilişkin olarak ayrıntılı bilgiler vardır. Buna göre Kırşehir'de 126.971 Müslüman, 1578 gayri müslim olmak üzere 128.549 kişilik bir nüfus vardır. Bunun dinî ayrıntıları şu şekildedir:

Tablo 3. 1889–1890 Tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi'ne Göre Kırşehir ve Kazalarının Nüfusun Dini Gruplara Göre Dağılımı

	Müslümanlar		Gayr-ı Müslimler		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Kırşehir	27.897	25.976	285	187	54.345 ⁸
Keskin	19.663	19.181	591	515	39.950 ⁹
Mecidiye (Çiçekdağı)	5.886	5.093	-	-	10.979 ¹⁰
Avanos	12.462	10.813	-	-	23.725 ¹¹
Toplam	65.908	61.063	876	702	128.549

⁸ 1889-1890 Tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi, s.292.⁹ 1889-1890 Tarihli A.V.S., s.295.¹⁰ 1889-1890 Tarihli A.V.S., s.296¹¹ 1889-1890 Tarihli A.V.S., s.297.

1882 – 1890 yılları arasında Kırşehir Sancağının toplam nüfusun 5279 kişi artığı görülür ki bu da % 4'lük bir artıştır. Ancak, burada daha önceki sayımda toplam 2172 kişi olan gayr-ı müslim nüfusun 1578'e

düştüğü yani % 27 azaldığı anlaşılmaktadır. 1889–1890 tarihli salnamede etnik yapıya ilişkin ayrıntı verilmediği için bunun ne kadarının Ermeni ya da Rum olduğunu tespit etme imkanına sahip değiliz.

1893 yılına ait nüfus sayımları da şu şekildedir;

Tablo 4. 1893 Tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi'ne Göre Kırşehir ve Kazalarının Nüfusunun Dini ve Etnik Gruplara Göre Dağılımı

	Müslümanlar		Ermeniler		Rumlar		Protestanlar		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Kırşehir	4328	4083	238	140					52.507 ¹²
Ahi Nahiyesi	22.406	21.218	-	-	47	47			
Keskin (Merkez)	612	618	289	283	396	400	36	30	26.181 ¹³
Keskin (Köyleri)	11.200	12.325	-	-					
Mecidiye (Merkez)	226	197	4	4					14.447 ¹⁴
Mecidiye (Köyleri)	7.278	6.738	-	-					
Avanos (Merkez)	1781	1940	-	-					20.548 ¹⁵
Avanos (Köyleri)	8.859	7968	-	-					
Toplam	56.690	55.087	523	427	443	447	36	30	113.683

¹² 1893 Tarihli A.V.S., s.293.

¹³ A.V.S., s.295 - 296

¹⁴ A.V.S., s. 297.

¹⁵ A.V.S., s. 298.

1890–1893 yılları arasındaki Kırşehir Sancağı'nın nüfusun 14.866 kişi azaldığı görülmektedir ki bu da yaklaşık % 10'luk bir orandır. Müslüman nüfus yaklaşık olarak % 15 oranında azalırken gayr-ı müslim nüfus % 2 nispetinde artmıştır. Elimizdeki belgelerde 1890–1893 arasında Kırşehir de nüfusun bu denli azalmasına sebep olabilecek bir salgın hastalık, deprem, ya da başka bir doğal afet kaydı yoktur. Bu durum nüfusun dışarıya yapılan göçler nedeni ile azaldığı izlenimini vermektedir. Zira yine Ankara vilayeti dahilinde bulunan Yozgat Sancağı'nda aynı yıllarda büyük bir nüfus artışı olduğu gözlemlenmektedir¹⁶. Öte yandan ilk defa Protestan nüfusun kayıtlarda yer aldığı görülmektedir ki bu da misyonerlik faaliyetlerinin bir sonucu olmalıdır. Misyonerlerin daha çok Ermenileri hedef kitle olarak belirlemelerinden dolayı Ermenilerden bir kısmının bu mezhebi kabul ettiği ihtimali kuvvetlidir.

Kırşehir Sancağı'nın 1890'lı yıllara ait nüfusu Vital Cuinet tarafından, etnik ve dîni yapı göz önüne alınarak şu şekilde belirlenmiştir¹⁷:

Tablo 5. Vital Cuinet'e Göre 1890'lı Yıllarda Kırşehir'in Nüfusu.

Müslümanlar	116.999
Gregoryen Ermeniler	346
Ortodoks Rumlar	1.794
Toplam	119.139

Burada Müslüman ve Ermeni nüfus açısından Osmanlı kayıtları ile çok büyük bir fark gözlenmemekle beraber bilhassa Ortodoks Rumlar'ın Osmanlı kayıtlarından iki kat daha fazla olduğu görülmektedir ki bu sayı biraz abartılıdır.

Bu dönemde Kıptîler'in de şehrin etnik ve dîni yapısında yer alması yeni bir hadisedir. Bir önceki sayıma göre şehrin nüfusundaki artışı da dikkate alacak olursak şehrin etnik ve dîni yapısının dışardan alınan göçten dolayı çeşitlilik göstermeye başladığı düşünülebilir. Bu arada Amerikan¹⁸, İngiliz ve Alman misyonerlerinin Kırşehir'deki çalışmalarının sonuç verdiği Protestanlar'ın sayısının neredeyse iki kat artmasından dolayı anlaşılmaktadır¹⁹.

¹⁶ Taha Niyazi KARACA, Ermeni Sorununun Gelişim Sürecinde Yozgat'ta Türk-Ermeni İlişkileri, Ankara 2005, s.21-22.

¹⁷ Ahmet KOLBAŞI, Merzifon, Yozgat ve Kayseri Ermeni Olayları, Kayseri 2005, S.105.

¹⁸ Osmanlı-Amerikan ilişkileri ve Amerikan misyonerlerinin Osmanlı Devleti'ndeki faaliyetleri için Bkz. Yavuz GÜLER, "Osmanlı Devleti Dönemi Türk-Amerikan İlişkileri (1795-1914)", Kırşehir Eğitim Fak. Der., Haziran 2005, Kırşehir, s.227-240.

¹⁹ Bu konu ile ilgili olarak bkz. Uygur KOCABAŞOĞLU, Anadolu'daki Amerika, Ankara 2000, Şamil Mutlu, Osmanlı Devleti'nde Misyoner okulları, İstanbul 2005

1899 yılında yine Ankara vilayeti Salnamesi'ne göre nüfus ve dinî dağılım şu şekildedir:

Tablo 6. 1899 Tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi'ne göre Kırşehir ve Kazalarının Nüfusunun Dinî ve Etnik Gruplara Göre Dağılımı

	Müslümanlar		Ermeniler		Rumlar		Protestanlar		Kiptiler		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Kırşehir	4328	4083	238	140	-	-	-	-	-	-	52.507 ²⁰
Ahi Nahiyesi-İç	22.406	21.218	-	-	47	47					
Keskin Merkez	1060	1045	285	299	530	285	51	64	-	-	41.400 ²¹
Keskin (Köyleri)	18.489	19.292	-	-							
Mecidiye (Merkez)	235	282	4	3							17987 ²²
Mecidiye (Köyleri)	8926	8497	-	-					20	20	
Avanos (Merkez)	2226	1916	7	-							22304 ²³
Avanos (Köyleri)	9603	8559	-	-							
Toplam	67.273	64.892	527	442	577	332	51	64	20	20	134.198

²⁰ 1899 Tarihli A.V.S., s.239.

²¹ 1899 Tarihli A.V.S., s.244

²² 1899 Tarihli A.V.S., s.250 - 251

²³ 1899 Tarihli A.V.S., s.247 – 248.

Tablo 7. 1902 Tarihli Ankara Vilayet Salnamesi'ne Göre Kırşehir ve Kazalarının Nüfusunun Dini Gruplara Göre Dağılımı

	Müslümanlar		Ermeniler		Rumlar		Protestanlar		Kıptiler		Toplam
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Kırşehir	28.470	27.133	406	229	141	119	-	-	-	-	56.498 ²⁴
Keskin (Merkez)	711	730	286	299	535	499	51	64	-	-	38.825 ²⁵
Keskin (Köyleri)	17.750	17.900	-	-	-	-	-	-	-	-	
Mecidiye (Merkez)	235	282	4	3	-	-	-	-	20	20	17.987 ²⁶
Mecidiye (Köyleri)	8926	8497	-	-	-	-	-	-	-	-	
Avanos (Merkez)	2.240	1932	-	-	-	-	-	-	-	-	22.307 ²⁷
Avanos (Köyleri)	9.370	8666	-	-	-	-	-	-	-	-	
Toplam	67.702	65.140	696	531	676	618	51	64	20	20	135.518

²⁴ 1902 Tarihli A.V.S., s.233.²⁵ 1902 Tarihli A.V.S., s.238.²⁶ 1902 Tarihli A.V.S., s.241.²⁷ 1902 Tarihli A.V.S., s.241.

1899 yılından sonra Kırşehir'de gayr-i müslim nüfusun önemli miktarda arttığı görülmektedir. Nitekim 1902 yılında yapılmış olan sayımda Ermeniler 969 kişiden 1227'ye yükselmişlerdir ki burada % 26'lık bir artış söz konusudur. Aynı şekilde Rum nüfusunda 909 kişiden 1294'e yükselerek % 42 arttığı tespit edilmektedir. Gayr-i müslim nüfusun artmasında Kırşehir'in sakin ve huzurlu ortamı etkili olmuştur. Öte yandan Anadolu'nun dört bir yanında Ermeni isyanları var iken Kırşehir halkı ile burada yaşayan Ermeniler arasında ciddi bir problem ortaya çıkmamıştır. Bu 3 yıllık süre içerisinde Protestan nüfusta bir değişiklik yoktur.

1885–1914 yılları arasında Osmanlı şehirlerindeki nüfusu ele alan ve özellikle Osmanlı arşivlerinden yararlanılarak Stanford Show tarafından yapılan çalışmada Kırşehir'in etnik ve dînî yapısı şu şekildedir²⁸:

Tablo 8. Stanford Shaw'a Göre Kırşehir'in Nüfusunun Dînî ve Etnik Dağılımı

Müslümanlar		Ortodoks Rumlar		Gregoryen Ermeniler	
1885	1914	1885	1914	1885	1914
53559	71647	38	412	708	1729

²⁸ Stanford J. SHaw, "Ottoman Population Movements During The Last Years of The Empire 1885 – 1914 Some Preliminary Remarks", Osmanlı Araştırmaları I, The Journal of the Ottoman Studies, İstanbul 1980, s.201.

Bu tespite göre 1885 yılında 54.305 olan nüfus 1914 yılında 73.788'e yükselmiştir. Bu durumda şehrin genel nüfusu % 36 civarında bir artış göstermiştir. Gayr-i müslim nüfusun dikkat çeken bir şekilde arttığı görülmektedir. Müslümanların toplam nüfus oranları 1885'te %98.6 iken 1914 yılında %97'ye düşmüştür. Ortodoks Rumlar'ın oranı %0.06'dan %0.5'e yükselmiştir. Gregoryan Ermeniler ise 1885 yılında %1-3 iken %2.3'e yükselmiştir. Bu nüfus dağılımında Müslümanların azaldığı, gayr-i müslimlerin arttığı görülmektedir. Özellikle Gregoryan Ermeniler'in daha fazla arttıkları tespit edilmektedir.

Amerika Birleşik Devletleri Dışişleri Bakanlığı tarafından 1918 yılında David Magie'ye hazırlatılan rapora göre²⁹ aynı yıl Kırşehir'in nüfus yapısı şöyledir:

Tablo 9. David Magie Tarafından 1918 Yılında Hazırlanan Rapora Göre Kırşehir'in Nüfus Yapısı

Müslümanlar	Ermeniler	Diğer Hristiyanlar	Toplam
168.000	4000	3800	175.800

²⁹ Aynı zamanda Osmanlı Devleti'nin genel ve diğer bölgelerindeki ayrıntılı nüfus için Bkz. Komisyon Ermeniler Sürgün ve Göç, T.T.K. Yay., Ankara 2004, s.33

Tablo 10. 1923 Yılında Dr. İbrahim İsmail Tarafından Yapılan Çalışmaya Göre Kırşehir'in Nüfus Yapısı

İlçeler	Müslüman		Ermeni		Diğer Milletler		Toplam	
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın
Kırşehir (Merkez)	314.265	35491	467	359	55	55	31787	35905
Mucur	7001	7697	-	-	-	-	7001	7697
Mecidiye (Çiçekdağı)	10.308	10958	5	4	-	-	10313	10962
Avanos	12.473	12675	-	-	-	-	12473	12675
Genel Toplam	61047	66821	472	363	55	55	61574	67239
İl Geneli 128.813								

Bu rakamlar daha önce bahsettiğimiz Osmanlı, Fransız ve İngiliz kaynaklarından çok daha fazladır. Magie'nın diğer kaynaklara göre bir miktar daha fazla gösterdiği Müslüman nüfusa karşılık Hıristiyan nüfusu çok abartılı olarak verdiği görülmektedir. Zira Cumhuriyet'in ilanından hemen sonra vazifeli olarak Kırşehir'de inceleme ve araştırmalarda bulunan Dr. İbrahim İsmail vilayetteki nüfus yapısını şu şekilde tespit etmektedir³⁰:

Magie'nin çalışmasını yaptığı 1918 yılı tehcirden sonra Ermeniler'in memleketlerine tekrar döndükleri bir döneme rastlamaktadır. Kırşehir kuzey–doğu–batı istikametinde yol üzerinde olduğundan memleketlerine gitmek üzere burada Ermeni nüfus olabileceği akla gelse de diğer Hıristiyanlar bölümünde kastedilen Rumlar'ın sayısı da abartılıdır. 1915 yılında yapılan tehcir uygulamalarında Kırşehir'den 747 Ermeni sevk edilmiştir³¹. 1923 yılında Dr. İbrahim İsmail vilayette 835 Ermeni nüfus olduğunu ifade etmektedir. Bu geri dönüş emrinden sonra daha önce Kırşehir'de yaşayan Ermeniler'e

³⁰ Sebahattin YAŞAR, Kırşehir ve Geyceklî Niyazi SAPMAZ, Ankara, 2003, S.37'den naklen Dr.İbrahim İSMAIL 1341 (1925) Türkiye'nin Sıhhi İçtimai Coğrafyası–Kırşehir Vilayeti–T.C. Sıhhiye ve Muavenet-i İçtimaiye Vekaleti Neşriyatından, Kağıtçılık ve Matbaacılık T.A.Ş. İstanbul 1341 (1925),s. .28.

³¹ BOA. Dahiliye Nezareti Emniyet-i Umum Müdürlüğü, , 2.Şb. 68/66, 8.Za.1333 (17 Eylül 1915)

tekrar döndükleri şeklinde değerlendirilebilir. 88 kişilik farkın da Protestan Ermeniler'e tehcir kararının uygulanmamasından³² dolayı onların zaten Kırşehir'de kaldıkları şeklinde izah edilebilir.

Sonuç olarak: Kırşehir XIX. yüzyılın sonlarında her geçen yıl nüfusu biraz daha artan bir şehirdir. Sadece 1893 yılında Müslüman nüfusta ciddi bir azalma söz konusu olsa da daha sonraki yıllarda nüfusun önemli miktarda arttığı görülmektedir. Kırşehir'in demografik yapısında göze çarpan en önemli unsur Müslüman nüfusun % 98,5 oran ile çoğunluğu teşkil etmesidir³³. Şehirde Müslümanların yanı sıra Rum ve Ermeni halk ta yaşamaktadır. Rum ve Ermeni nüfusun önemli bir kısmının Keskin kazasında yaşadığı tespit edilmektedir. Kırşehir merkezinde Ermeni nüfusun oranı %1.1 olmakla beraber bu oran Rumlar için %0.4 tür. Keskin kazasında Ermeniler nüfusun %1.5'lik kısmını oluştururken Rumlar %2.6'lık bir orana sahipti.

Bu çalışmada vardığımız sonuçlardan biri de Kırşehir'de misyonerlik çalışmalarının yoğun olarak yapıldığı yönündedir. Bunun en güzel kanıtı ilk kez 1893 yılında yapılan sayımlarda Protestan

nüfusa yer verilmesidir. Keskin'de yaşayan Protestanların sayısı 1899 yılında yaklaşık 2 kat artmıştır.

1899 yılında Kırşehir nüfus yapısı içerisinde 40 kişilik Kıpti nüfusu tespit edebildiğimiz diğer bir husustur. Cumhuriyet'in ilk yıllarında Kırşehir'de Ermeni nüfusun varlığını koruduğu anlaşılmaktadır.

2. KAYNAKLAR

1- Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezareti, Emniyet-i Umum Müdürlüğü, 2. Şube, 68/66, 8-Za.1333 (17 Eylül 1915).

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Dahiliye Nezareti, Şifre Kalemi, 55/20, 4.L.1333 (15 Ağustos 1915).

1889–90 Tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi

1893 Tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi

1899 Tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi

1902 Tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi

2- Telif ve Tetkik Eserler

Güler, Y., “Osmanlı Devleti Dönemi Türk-Amerikan İlişkileri (1795-1914)”, Kırşehir Eğitim Fak. Der., Haziran 2005, Kırşehir.

Günaydın, Y. T., “1911 (1893) Ankara Vilayeti Salnamesi'nde Kırşehir Sancağı”, 1. Kırşehir Kültür

³² BOA, Dahiliye Nezareti, Şifre Kalemi, .nr. 55/20, 4.L.1333 (15 Ağustos 1915)

³³ Bu hesaplamalar gayr-i müslim nüfusun en kalabalık olduğu 1902 Tarihli Ankara Vilayeti Salnamesi'ne göre yapılmıştır.

- Araştırmaları Bilgi Şöleni, Kırşehir, 2004.
- Gündüz, A. (2003). Türkmen Yurdu Kırşehir, Kırşehir (Basılmamış).
- Günşen, A. (1997). Anadolu'nun Türkleşmesi Sürecinde Türk Soy, Boy, Oymak ve Cemaatleri ile Kırşehir, İstanbul.
- Göyünç, N. (2005). Türkler ve Ermeniler, Ankara.
- Karal, E. Z. (1943). Osmanlı İmparatorluğu'nda İlk Nüfus Sayımı 1831.
- Karpat, K. H., "Ottoman Population Records And The Census of 1881/82–1893" IJMES, (1978) Komisyon, 2004, Ermeniler Sürgün ve Göç, T.T.K. Yay. Ankara.
- Mutlu, Ş. (2005). Osmanlı Devletinde Misyoner Okulları, İstanbul.
- Shaw, S. J., "Ottoman Population Movements During The Last Years of The Empire 1885 / 1914: Some Preliminary Remarks" Osmanlı Araştırmaları I, The Journal of the Ottoman Studies, İstanbul 1980.
- Şahin, İ., "Kırşehir", DİA, C.25, s.484.
- Şimşir, B. (1989). Britesh Documents On Ottoman Armenians, Volume:II, Ankara.
- Yaşar, S., Kırşehir ve Geyceklî Niyazi Sıpmaz, Ankara, 2003.